

Як свідчить аналіз праць наведених та інших учених, право інтелектуальної власності є предметом багатьох наукових досліджень, що підтверджує актуальність даного питання. Проте деякі теоретичні положення залишаються дискусійними і потребують подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження змісту, видів і місця інтелектуальної власності у системі вітчизняного цивільного права та окреслення проблемних питань охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальна власність – комплекс прав на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися й розпоряджатися результатами власної інтелектуальної, творчої діяльності [4].

Сьогодні питання інтелектуальної власності є нагальним в усіх сферах цивільно-правових відносин, пов'язаних з розвитком суспільства. Норми цивільного права, якими регулюються окремі види суспільних відносин, пов'язаних з охороною та захистом прав інтелектуальної власності, мають безпосередній вплив на право інтелектуальної власності.

На міжнародному рівні відносини у сфері інтелектуальної власності регулюються низкою міжнародних договорів. Так, до поняття «інтелектуальна власність», наведеного у ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, підписаної у Стокгольмі 14 липня 1967 р., віднесено права, що стосуються: літературних, художніх і наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач; винаходів у всіх сферах діяльності людини; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції, а також всі інші права, які є результатом інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах [5].

Термін «інтелектуальна власність» відображає саме особливості результатів інтелектуальної творчої діяльності як об'єктів цивільного права та вказує на особливості їхнього створення, використання та розпорядження [4]. Відтак, право на результати інтелектуальної діяльності у певних сферах творчої, інтелектуальної діяльності є інтелектуальною власністю.

Глава 35 «Загальні положення про право інтелектуальної власності». Книги четвертої ЦК Укра-

їни присвячена праву інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності, або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) та іншим законом (ч. 1. ст. 418 ЦК України) [6]. Кодексом також передбачено, що право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності, що встановлюються на законодавчому рівні. Воно є непорушним, тобто ніхто не може бути позбавлений права інтелектуальної власності чи обмежений у його здійсненні, крім випадків, передбачених законом.

Своєю чергою, цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки (ч. 1 ст. 11 ЦК України). Підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, з-поміж іншого, є створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності та інші юридичні факти (ч. 2 ст. 11 ЦК України). Цивільні права та обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів цивільного законодавства (ч. 3 ст. 11 ЦК України) [6].

На переконання провідних представників вітчизняної цивілістики [7, с. 21], створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності є правомірними юридичними вчинками, котрі продовжують цивільно-правові наслідки незалежно від волі особи, яка здійснила цей юридичний вчинок. При цьому відкриття, винаходи, промислові зразки тощо набувають значення підстави виникнення цивільних прав і обов'язків за умови їх належного оформлення у відповідних органах. У випадках, встановлених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки можуть виникати за рішенням суду, яке може бути правовстановлюючим, правоприпиняючим, правозмінюючим, правопоновлюючим. Створення творів науки, літератури, мистецтва, породжує цивільні правовідносини вже внаслідок їх існування і надання доступної для сприйняття форми.

Науковці [7, с. 21], акцентуючи увагу на цивільно-правових відносинах у сфері права інтелектуальної власності, поділяють їх на особисті немайнові та майнові. Особисті немайнові відносини тісно пов'язані з творцем об'єкта права інтелектуальної власності. Права, що виникають із особистих немайнових відносин, невідчужувані

правових способів захисту прав, а також караних процедур і штрафів, що можуть бути застосовані до порушників прав [11, 12].

Захист прав інтелектуальної власності, на думку науковців [11], передбачає правове забезпечення недоторканності цих прав, їх непорушності, а в разі порушення, застосування заходів примусового характеру, спрямованих на відновлення цих прав. Право на захист з'являється у власника прав інтелектуальної власності лише в момент порушення або оспорювання його прав та охоронюваних законом інтересів і реалізується в рамках цивільних, кримінальних та адміністративних правовідносин, які виникли при цьому.

Отже, захист прав інтелектуальної власності – це комплекс організаційних заходів, спрямованих на захист прав і законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності.

Під охороною прав інтелектуальної власності правники [13] розуміють широкий комплекс засобів правового, організаційного та іншого характеру, що встановлюють правовий режим об'єктів права інтелектуальної власності, визначають правове становище суб'єктів, порядок набуття, реалізації і припинення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, способи і порядок захисту прав суб'єктів у разі їх порушення, перешкоджають технічними (програмними) засобами порушенню цих прав.

Охорона прав суб'єкта інтелектуальної власності залежить від: особливостей створення результату творчої діяльності та правового становища творця; наявних договорів на створення і використання результатів творчої діяльності; підстав і рівня взаємодії з іншими учасниками спільного творчого проєкту; рішень судових та інших компетентних державних органів; положень чинного законодавства щодо особливостей інститутів права інтелектуальної власності тощо [13].

У разі порушення особистих майнових та немайнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні їм об'єкти права інтелектуальної власності, або інше порушення прав інтелектуальної власності, в залежності від виду правопорушення, особа права якої порушено, вправі на свій розсуд реалізувати у передбачений законом спосіб захист порушених прав. Такий захист може здійснюватися шляхом: досудового захисту; адміністративного захисту; судового захисту [12].

Форми захисту права інтелектуальної власності можуть бути як юрисдикційними, так і неюрисдикційними. Найбільш ефективною юрисдикційною формою захисту права інтелектуальної

власності вважається судовий захист, що здійснюється на загальних принципах судочинства у порядку цивільного чи кримінального провадження адміністративними та господарськими судами. Статтею 432 ЦК України передбачено, що кожна людина має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 цього Кодексу [6]. До неюрисдикційних – віднесено дії юридичних і фізичних осіб щодо захисту прав інтелектуальної власності, які здійснюються ними самостійно (самозахист), без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів. Засоби самозахисту прав не повинні суперечити закону та моральним засадам суспільства, а способи мають відповідати змісту цих прав, що порушені, характеру дій, якими вони порушені, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням [14]. Примітно, що способи самозахисту можуть обиратися особою чи встановлюватись договором або актами цивільного законодавства.

Фахівці [11] стверджують, і ми підтримуємо таку думку, що в Україні створено цілісну систему захисту прав інтелектуальної власності, яка включає в себе правові норми, механізми їх застосування та відповідну інфраструктуру для їх практичної реалізації. Загалом ця система відповідає міжнародним стандартам, що діють у сфері інтелектуальної власності.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що інтелектуальна власність – це право власності на результати творчої, інтелектуальної діяльності, яке набувається, здійснюється та захищається відповідно до чинного законодавства України. Право інтелектуальної власності складається з особистих немайнових та (або) майнових прав, зміст яких щодо певних об'єктів цього права інтелектуальної власності визначається цивільним законодавством.

Чинним законодавством України, з урахуванням визнаних на міжнародному рівні підходів до забезпечення охорони прав інтелектуальної власності, розроблено дієву систему охорони і захисту цих прав. З урахуванням положень міжнародно-правових актів законодавцем чітко визначено як об'єктів, так і суб'єктів інтелектуальної власності, окреслено належні механізми реалізації та захисту прав суб'єктів права інтелектуальної власності.

Дотримання прав інтелектуальної власності досягається шляхом створення відповідної нормативно-правової бази й належного виховання культури у сфері інтелектуальної власності та інших заходів, без яких неможливий захист прав інтелектуальної власності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Редакція від 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Косточенко О. М. Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні. *Офіційний вебсайт Міністерства юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4487
3. Концепція розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності: розпорядження Кабінету Міністрів України № 321-р від 13 черв. 2002 р. URL:
4. Інтелектуальна власність. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua>
5. Конвенція, учреждающая Всемирную организацию интеллектуальной собственности, подписана в Стокгольме 14 июля 1967 г., вступила в силу в 1970 г. и была изменена в 1979 г. URL: https://www.wipo.int/treaties/ru/convention/summary_wipo_convention.html
6. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV (Редакція від 1 серп. 2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
7. Цивільний кодекс України: коментар / Є. О. Харитонов та ін.; заг. ред. Є. О. Харитонов, О. М. Калітенко; Одеська національна юридична академія. О.: Юрид. літ., 2003. 1079 с. ISBN 966-8104-16-1
8. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. Київ: Юрінком Інтер, 1999. Кн. 1. 383 с.
9. Що таке інтелектуальна власність? *Офіційний вебсайт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. URL: <https://fpp.npu.edu.ua/ya-mayu-pravo-yustytsiia-na-kozhen-den/957-shcho-take-intelektualna-vlasnist>
10. Харитонova О. І. Суб'єкти та об'єкти правовідносин інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. С. 329–335. URL: <http://www.apdp.in.ua/v59/44.pdf>
11. Доріс Лонг, Патриція Рей, Жаров В. О., Шевелева Т. М., Василенко І. Е., Дроб'язко В. С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування. Практичний посібник. К.: «К.І.С.», 2007. 448 с.
12. Світличний О. П. Право інтелектуальної власності: підручник. 2-е вид., змін. і доп. К.: НУБіП України, 2016. 355 с.
13. Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.03 – цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса, 2004. 39 с.
14. Захист прав інтелектуальної власності. Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності. URL: <https://www.msp-patent.com.ua/ua/zashita-prav-intelektualnoj-sobstvennosti.html>

Веренкіотова Ольга Валеріївна

Окремі аспекти захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України

Статтю присвячено розгляду проблемних питань цивільно-правової охорони інтелектуальної власності, зокрема прав суб'єктів інтелектуальної власності. Досліджено зміст, види та місце інтелектуальної власності у системі вітчизняного цивільного права. Проаналізовано основні положення чинного Цивільного кодексу України, зокрема четвертої книги «Право інтелектуальної власності», а також інших законодавчих актів України з даного питання. Вивчено позиції науковців щодо визначення поняття суб'єкта інтелектуальної власності та їх класифікації.

Аналізом нормативних положень цивільного законодавства встановлено, що суб'єктами права інтелектуальної власності можуть бути: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким відповідно до Цивільного кодексу України, іншого закону чи договору належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності.

Серед суб'єктів права інтелектуальної власності виокремлено творця (автора, виконавця, винахідника тощо) об'єкта права інтелектуальної власності як первинного суб'єкта цього права. Зауважено, що таким суб'єктом може бути як дієздатна особа, так і малолітні чи неповнолітні діти або інші недієздатні особи. Такий суб'єкт має законне право передавати свій об'єкт будь-якій фізичній чи юридичній особі, які будуть правонаступниками суб'єктів такого права. Акцентовано, що відповідно до законодавства юридична особа не може бути творцем об'єкта права інтелектуальної власності, а лише в силу закону може стати первинним суб'єктом такого права.

Наголошено на необхідності правового захисту суб'єктів права інтелектуальної власності. Встановлено, що охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності повинна спрямовуватися на забезпечення суб'єктивних прав і законних інтересів визначених законом суб'єктів.

Зроблено висновок, що захист права інтелектуальної власності – це комплекс організаційних заходів, спрямованих на захист прав і законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, право інтелектуальної власності, об'єкт інтелектуальної власності, суб'єкт інтелектуальної власності, творець об'єкта права інтелектуальної власності, охорона права інтелектуальної власності, Цивільний кодекс України.

Verenkiotova Olga

Some aspects of protection of intellectual property subjects' rights in the civil law of Ukraine

The article is devoted to the consideration of problematic issues of civil legal protection of intellectual property, in particular the rights of intellectual property subjects. The essence, types and place of intellectual property in the system of domestic civil law are studied. The main provisions of the current Civil Code of Ukraine, in particular the

fourth book “Intellectual Property Law”, as well as other legislative acts of Ukraine on this issue are analyzed. The positions of scientists regarding the definition of the subject of intellectual property and their classification is studied.

Based on the analysis of normative provisions of civil legislation it is found that the subjects of intellectual property rights can be: the creator (s) of the object of intellectual property rights (author, performer, inventor, etc.) and other persons who, in accordance with the Civil Code of Ukraine, another law or contract belong to personal non-property and (or) property intellectual property rights.

Among the subjects of intellectual property law, the creator (author, performer, inventor, etc.) of the object of intellectual property law is singled out as the primary subject of this right. It is noted that such a subject can be a person with legal capacity, as well as minor or minor children or other incapacitated persons. Such an entity has the legal right to transfer its object to any natural or legal person, who will be the legal successors of the entities of such right. It is emphasized that according to the legislation, a legal entity cannot be the creator of the object of intellectual property rights, but can only become the primary subject of such rights by virtue of the law.

The need for legal protection of subjects of intellectual property rights is emphasized. It is established that the protection of the rights of intellectual property subjects should be aimed at ensuring the subjective rights and legitimate interests of subjects defined by law.

It was concluded that the protection of intellectual property rights is a set of organizational measures aimed at protecting the rights and legitimate interests of the subjects of intellectual property rights.

Key words: intellectual property, intellectual property right, object of intellectual property, subject of intellectual property, creator of the object of intellectual property right, protection of intellectual property right, Civil Code of Ukraine.